

DET BETYDELSEBEMÄNGDA SLUTAVSNITTET I *PETERBURGS* EPILOG

När Andrej Belyj 1913 anslöt sig till Rudolf Steiners nybildade antroposofiska rörelse framkallade det slitningar och brytningar med flera av hans vänner och kolleger. Belyj hade länge sökt övertyga dem om att hans nya steinerianska hemvist inte betydde något brott med hans symbolistiska idé utan tvärtom utgjorde den logiska fortsättningen på hans väg, att det i grunden var ett nödvändigt och mycket personligt val – alls inget svek, som det påstods.¹ Han hade rätt. Med hans förankring i den antroposofiska kommunen, med hans underordnande under den österrikiske ”andevetaren”, slöts i själva verket hans symbolistiska cirkel. I tysk, och snart schweizisk, exil återfördes han till arvet från Vladimir Solov’ev och rotade sig – paradoxalt nog – än djupare i Ryssland.

Romanen *Peterburgs* epilogs lilla slutavsnitt på elva rader, tillkomna i Berlin i november 1913, visar på just detta. De är extremt innebördsdiga. De sägs utspela sig just samma år som de blev till: romanskeendet hade kommit ikapp själva skrivprocessen.

Vi får här veta att Nikolaj Ableuchov, återkommen till hemlandet efter en längre interkontinental resa med Nordafrika som mål, har bosatt sig på den ryska landsbygden. Petersburg hade kastat honom i klorna på djävulsmakter. Egypten hade därefter bringat honom till ett uppvaknande. Sittande i timal framför sfinxen i Guizeh utanför Kairo hade han blivit klar över den europeiska kulturens förtvinning, med vaga aningar, kanske, om en förestående ny historisk era.

Nikolaj ses vandra över fält och ängar, i skogarna. Han bär en lantlig rock utan ärmor, en så kallad poddjovka. Han har ett gyllenglänsande skägg, hans hår har fått en kraftig grå slinga, han bär blåtonade glasögon. Den starka solen har bronserat hans hy. Han rör sig lojt, lever ensam. Emellanåt ses han i bykyrkan. Måhända har han valt en

---

¹ A. Belyj/A. A. Blok, *Perepiska 1903-1919* (red. A. V. Lavrov), Moskva 2001, s. 500 (Belyjs brev av den 8-9/21-22 mars 1913).

livsform som lutar mot det nomadiska. Han läser Skovoroda – filosofen som drog ut med tiggarsstaven, i Kristi efterföljd.²

Nikolaj är återförd till rysk mark, bortom spökstaden. Det var uppenbarligen så Belyj själv nu ville känna sig, med antroposofins hjälp: mentalt tillbaka i fosterjorden. Han hade – efter revolutionsårens våldsamma turbulens, efter sin resa till Egypten 1910-11, vilket allt romanen speglar – genom Steiners förmedling slutgiltigt återknutit banden med den Vladimir Solov'ev som med sin poesi och sin filosofiska förkunnelse i så hög grad hade präglat den exalterade tidiga fasen i hans författarskap, manifesterad i hans debutverk *Simfonija (2-ja, dramatičeskaja)* 1902 och hans första diktsamling *Zoloto v lazuri* 1904.

Nikolaj har i själva verket följt Solov'ev i spåren när han gav sig av till Egypten och återvände med ny kunskap. Solov'ev hade i sin andra Sophia-vision i London 1876 uppfattat en maning att han skulle fortsätta sin resa till Egypten. Han hade dessförinnan haft sina egna djävulssyner. Så anlände han till Kairo i november 1876 och kom, vid sidan om sfinxbesöket, att mötas av sin tredje och avgörande Sophia-vision i öknen utanför den egyptiska huvudstaden – varom han berättar i poemet *Tri svidanija*.

Blånaden hade – låter oss poemet veta – också nått Solov'evs ögon i Sophia-syner: fulla av "azureld". Tidigare, i hans första Sophia-vision under en Moskvamässa när han bara var nio år, hade hans själ fyllts av "den gyllene azurn".³ Det var detta poemets azurguld – som uppenbart utgår från de ryska Gudsmodersikonernas kolorit – som hade fått ge namn åt Belyjs debutdiktsamling (där det förbands med solsken över mognande säd på de ryska åkrarna och himmelens blånad). Nu möter reflexer av detta färgspel i romanepilogens slutavsnitt.

I Steiners "vetenskapliga" mystik kände Belyj uppenbart igen Solov'evs. Den ockulte mästaren lärde ut hur människan genom meditativ skolning kunde dana sig själv till andevarelse, successivt frilägga ett Kristusväsen inom sig själv – det tycktes svara mot Solov'evs tidiga profetia om att människan skulle förvandlas till Gudamänniska, just

² A. Belyj, *Peterburg* (red. L. K. Dolgoplov), Leningrad 1981, s. 419.

³ V. S. Solov'ev, *Stichotvorenija i šutočnye p'esy* (red. Z. G. Minc), Leningrad 1974, s. 130.

genom att söka Kristusefterliknelse. Belyj hade i oktober 1913 i Kristiania och Bergen, veckorna innan romanepilogen blev till, tyckt sig bli del av denna erfarenhet, under intryck av Steiners föreläsningar om ”ett femte evangelium” och ”en ny födelse”.⁴

Det kan förefalla som om Nikolaj nu, både till det inre och till det yttre, påminner om Sergej Solov’ev, Belyjs nära vän, filosofens brorson – som vid denna tid orienterade sig mot ortodoxa kyrkan och som Belyj mött våren 1913 i Volynien. Nikolaj läser inte Vladimir Solov’ev men väl alltså Skovoroda – som på några väsentliga punkter föregrep denne och dessutom skall ha funnits med i hans släkttavla. Just Sergej Solov’ev skrev senare i sin biografi över farbrodern: ”Mnogoe --- ot bluždajuščego mudreca Skovorody popalo v krov’ Vl. Solov’eva.” Han betonade att Solov’evs liv slutade nomadiskt på samma sätt som förfaderns.⁵

Nikolaj har redan i romanens slutkapitel börjat få uttalade ikoniska ansiktsdrag. Han har återuppstått – där han i 1905 års storstadsmiljö och terrordramatik gick förlorad för sig själv. Han söker tydligt Kristusefterliknelse. Men han tycks med detta också leva i en viss – i bred mening fattad – Solov’ev-efterliknelse.

Solov’evs tankar och syner hade satt sin mäktiga prägel på samtliga ”ungsymbolisters” visioner. Det är symptomatiskt att Belyjs båda närmaste vänner, Sergej Solov’ev och Lev Kobylinskij-Éllis, så småningom, i Ryssland resp. Schweiz, på olika sätt skulle ta det till sin uppgift att utveckla det solovjovska budskapet.

MAGNUS LJUNGGREN

---

⁴ Se *Vospominanija o Štejnere* i: A. Belyj, *Rudol’f Štejner i Gete v mirovozzrenii sovremennosti. Vospominanija o Štejnere* (red. I. N. Lagutina), Moskva 2000, ss. 256-535.

⁵ S. M. Solov’ev, *Žizn’ i tvorčeskaja evoljucija Vladimira Solov’eva*, Brjussel’ 1977, ss. 33, 407. Se också: A. V. Lavrov, ”Andrej Belyj i Grigorij Skovoroda”, *Studia Slavica Hung.* XXI, 1975, samt L. K. Dolgopolovs, S. S. Grečiškins och A. V. Lavrovs kommentarer till *Peterburg*, Leningrad 1981, s. 685.